الکترونیکی رسنۍ electronic media

انټرنټ (internet)

انټرنټ نړیواله کمپیوټری شبکه ده چې د زرګونو کوچنیو کمپیوټري شبکو درلودونکې دي، کوم چې د اتصال په منظور یو له بل سره انتخات شوی دی. دنړیوال ویب یا جال(world web wide) (www) تعریف ځینې کمپیوټر پوهان داسې کوي:

)) نړیوال جال هغه ځای دی چې متن او تصویر پکې خوندي کیږي او د انټرنټ په مټ دغه متن او تصویر ځوک لیدلی یا لوستلی شي.((

انټرنیټ یو مستقل شی نه دی، چې خاک دنړۍ د مختلفو سیمو ځخه خپل سولګرونه (computers) ورته وصل کړي ، بلکې انټرنیټ په خپله د همدې کمپیوټرونو دوصلبدو په صورت کې تشکیل شوی ، چې هر معمولي کارونکي کولای شي دانټرنیټ د خدماتو ځخه برخمن شي ، دا خدمتونه کېدای شي په دغه لاندې ډول وي:

۱ : دبرېښنالیک خدمات (e-mail)

۲ : بنډار خوني (chat rooms) د مختلفو بحثونو لپاره

۳ : پرلیکه بنډارونه (chat)

۴ : انټرنیټي لوبې (games)

۵ : دنړۍ د مختلفو منابعو ځخه د مالوماتو لاس ته راوړل

۶ : برېښنایي سوداګري (e-commerce)

۷ : دفیلمونو لیدل او د راډیویي کانالونو ته غوږ ایستل.

۸ : دمختلفو دوتنو (فایلونو) رالبښل (download)

9: پرلیکه زده کړې (e-learning)

Ketabton.com

انټرنټ یو اځني خوبایي (ښېه والی) دادی چې په اسانه او ارزانه ډول په کم وخت کې معلومات تري ترلاسه کولی شو . او په مختلفو ډولونو د نړۍ له هرې نقطې سره ارتباط ټېنګه ولی شو . نن ورځ ډېر معموله طریقه د ارتباط لپاره دانټرنټ له لارې د ایمل (e-mail) یا الکترونیکي پوست پواسته د ارتباط ټېنګول دي، په ملیونونو خلک په ځو ثانیوکې خپل پیغامونه، تصویرونه لیږدوي. انټرنټ دلومړی ځل لپاره په ۱۹۸۰م کال کې د امریکا د کلفورنیا په پوهنتون کې د ساړه جنګ په دوران کې معرفي شو نن ورځ په ټوله نړۍ کې له هغې ځخه استفاد کیږي.

امریکایانو چې په جنګ جهاني کې د روسانو ځارونکي وو . ددغه ځارني اود روسانو د احتمالی بریدونو لپار د نظامي اطلاعاتو د لاسته راوړلو لپاره دغه نظامي طرحه د رند (rand) د شرکت په غاړه وه دغه شرکت اعلان وکړ چې امریکا داسې یو سیستم ته ضرورت لري چې له مختلفو کړیو او هستو ځخه بدون له مرکزیت ځخه تشکیل شوي وي هغه پدی نه پوهیدل چې دنني انټرنټ د اساس او بنیاد ایښودونکی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنټ یا شبکه په ۱۹۸۰ م کال کې په نني مفهوم رامنځته شوه او اوس خلک کولی شی په د یجیټل کمپیوټري خط لوړو نړیوالو معلوماتو ته ور داخل شي. انټرنټ خاص مرکز نلری او په هیڅ سازمان پوری ندی تړلی. په حقیقت کې انټرنټ غیر مرکزي ارتباطي نظام دی مګر هره تشکیل شوی شبکه په یوه شرکت یا سازمان او دولت پوری اړه لري. چې په مستقل ډول اداره کیږی او اطلاعات په لویو کمپیوټرو کې د server په نوم ذخیره کوی.

د انټرنټ په کارولو سره مونږ دنړی لیدلو ته نه ورځو بلکې دغه نړی ده چې موږ یې په نمایشي ډول مطالعه کو

د یویشتمې پیړی ټولنیز ارتباطی وسیلې :

د ټولنیز ارتباط په برخه کې د یوو شتمې پیړی لاسته راوړنې د انټرنټ یا هم نړیواله ارتباطي شبکه ده، وروسته له هغه چې د انسان په واسطه د فضا تسخیر، او نړیوالو قدرتونه یو پر بل د بریالتوب د لارو چارو پلټلو په هڅه کې شول، ترڅو د سوړ جنګ په اړوند بهترینې وسیلې تشخیص او د رامنځ ته کیدلو په لټه کې شول، بیله دې چې یو له بل سره د صلحې له لارې یو ځای شي. د ارتباط نوې ټولنیزو وسایل د دماغي ګډوډی او د ذهنې تسخیر د پراختیا لامل د ټولې نړی پر مخ وګرځیدل. او یا هم د ټولنیز ارتباط نوی وسایل د ټولې نړی پرمخ د سرګمې د رامنځ ته کیدو او د پراختیا سبب وګرځیدل.

د دوهم نړیوال جنګ له پای ځخه وروسته لوی قدرتونه د تود جنګ نه جبران کیدونکو خطرونو ته متوجه شول، او د نړیوالو افکارو د جوړونې په اړوند پدې وپوهیدل چې د دوی لپاره تر ټولو ښه لار ارتباطي وسایل دي، د امریکا متحده ایالات وروسته لدې چې په دوهم نړیوال جنګ کې د شوروي متحد وو. د رقابت په ډګر کې ددې موضوع او اړینت په درک سره د (advanced research project agency) یا هم (arpaned په نوم سازمان ۱۹۲۹ کال کې ایجاد شو. د دغه سازمان دنده په لومړیو کې د زوروا کو قدرتو ځارنه او د فضائي موضوعاتو په اړوند مطالعه وه، کله چې په ۱۹۸۰ م کال کې فضائي څیړنې زور واخیست ټیم برنر زلي چې په (w.e.b) ونومول شو چې ددغه په پایله کې خلک اوس مهال کولی شې د یو کمپیوټر او تیلیفون پواسطه د لیکې په لرلو سره د مشترکې ژبې ځخه په ګټه اخیستو د لیږدونې د پروتوکل (transmission control protocol) او انټرنیټ پروتوکول (internet protocol) له لارې دوی کولای شي د نړیوالو اطلاعاتو ډګر ته ورداخل شي، لدې ځخه په ګټه اخستو شیکاګو تریبون (chicago online) د لومړی نسخې په توګه الکترونیکې نسخه د (وب) پرمخ ولیږدوله. د تازه پیښو او اطلاعاتو ته د انعکاس ورکولو کولو د ټولنې په رامنځته کیدو سره د بیان آزادي د مدني ټولنو او د دولتونو په خصوصي برخو کې د دغه انقلاب په بهیر کې په ۲۰۰۳ د دسمبر له ۱۰ ځخه ۱۲ د انټرنیټ د مدیرت، او د رسنیو د اداري اړوند ژور بحثونه رامنځته شول، پدې اړوند ځنې اصطلاحات چې د (postmodern society) یا پرمختللې ټولنه او (knowledge society) منځته راغلل د دغه ټولنې موخه او هدف نړی د اطلاعاتي ټولنې په نوم بدلول وو، نړی پیژندنه او له محدودیتونو ځخه بهر کول ؤ، پدې اساس هیڅ ځوک نشې کولی د پرمختګونه لړی محدوده او اطلاعات له خپل ځان سره وساتئ.

یونسکو په ۲۰۰۳ م کال کې (memory of the information) کتاب کې یا سایبر ژورنالیزم کې دغه اطلاعات داسې ډلبندي کړل، چې له نومړې ډلبندی ځخه یې هدف له هرګروپ ځخه ملاتړ او حمایه کول ؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ -: د ارتباطات او ډیالوګ وسایل: چې د مستقیم (نیغ په نیغه) راکړه ورکړه او ګډون کونکو ته بیلا بیل والۍ ورکوی، او په یو وخت کې د تعامل (ګډون) لامل ګرځی.

۲ -: د اطلاع موندنې سامان آلات as a tool for finding information

د اطلاعاتو د موندنې ترټولو آسانه او بهترینې لارې، د ډینامیک مرکزونو سره په ارتباط کې د ماشینونو او نورو وسایلو په واسطه ځیرنې ترسره او د پیښو په اړوند د لومړنی معلوماتو ترلاسه شي،

۳ -: د الکترونیکي نشراتو نوی عامل، as a new vehicle for electronic publishing

په ټولیزه توګه په ځینو مواردو کې په خوښ کړای شویو ځایونو کې رواجي طریقې سره د محتوا او منځپانګې چې د الکترونیکې نشراتو یواځنۍ عامل انټرنټ دي.

۴ -: د رسنیو تر منځ تجارتي او صنعتي وضعي اړوند څرګندونې اود معلوماتو خپرول. as a tool for commercial distribution and intermediation پدې سره د محصولاتو د عرضه کونکو یاهم د پلورنکو ترمنځ اړیکې رامنځته کیږي.

۵ -: د په زړه پوری او ښو ویناوو او د تفریحي مطالبو څرګندونه.

as a tool for binding about

د متنونو ګرځنده او ثابتو انځورونو ، او د لیدلو او اوریدلو وړ تولیداتو په اړوند د یو مطلب د نوی والۍ او په زړه پورې والۍ په موخه چې د افکارو جوړونکې دي.

انټرنیټ په ټولو هیوادونو کې تر ټولو آسان ترینه او آرزان ترینه وسیله ده، چې د هیوادونو د د ځواکمنتیا او رغولو په چارو کې ترې استفاده کیږي، انټرنیټ د الکترونیکي زده کړو دروازې پرانستې چې په دې برخه کې مهم او په زړه پورې ګټه کیږي، الکترونیکي دولت د انټرنیټ په مرسته رامنځته کیږی، او د انټرنیټ په مرسته شفافیت او پراختیا مومي، همدارنګه د اداري فساد په وړاندې د مبارزې د بډې (رشوت) د لمنځه وړلو په برخه کې امکانات برابروي.

په واقعیت کې د څو کلونو راهیسې وبلاګونه په کار وړل کیږي، او د امریکا متحده ایالاتو په ۲۰۰۴م کال کې د ریاستي جمهوری په انتخاباتو کې الکترونیکې رسنیو په زړه پورې ونډه لرله، پدې وخت کې د جورج واشنګټن د پوهنتون د ارتباطاتو پرفیسور د (البرت مي) پدې عقیده ؤ چې د ۲۰۰۴ کال کې د انتخاباتو وبلاګونه د انتخاباتو اړوند ؤ،

د امریکا متحده ایالات د ۲۰۰۸م کال د انتخاباتو د پراختیا یواځنۍ عامل ویدیو بلاګینګ دي چې کاندید کسانو هڅه کوله ترڅو د انټرنټ له لارې خپلې خبرې او پیغامونه خپاره کړي، همدارنګه د انځورونو ، او ویدیوګانو په خپراوی د کاندید اشخاصو د د ویناوو ، نظرونو او د هغوی د تصویرونو په خپرولو کې ئې مرسته کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیو تحقیقاتي مرکز د لاسته راوړنو په اړه داسې راځي چې انټرنټ او (آنلاین) رسنۍ د امریکا د سیاست په برخه کې یو محوري رول ترسره کوي، د مثال په ډول کابو نیمايي امریکایان او یا د امریکې او سیدونکې خبرونه او د ریاست جمهورۍ د انتخاباتو سیالۍ د آنلاین رسنیو له لارې تعقیبوي، د تحقیقاتي مطالعې د مرکز د څېړنې په اساس ۱۷٪ د لوړ عمر لرونکي امریکایان وائي ، چې هره ورځ د سیاسی وبسایټونو پلټنه کوي، لنډ پیغامونه او انتخاباتي او تبلیغاتي ایملونه مطالعه کوي.

د امریکایي مسؤولینو په وینا یو شمیر امریکایان چې اړوند مسایل یې د انټرنټ له لارې تعقیبول د ۲۰۰۴م کال په پرتله په ۲۰۰۷ کال کې دوه براره شول، د دې مطالعې په اساس ۲۲۵۱ کسان تر څېړنې لاندې نیول شوي ؤ ، د ریاست جمهورۍ د انتخاباتو کاندیدانو د دغه هیواد په اندازه له انټرنټ څخه کټه پورته کوله، آنلاین ویډیویي سایټونه په مثال د یوتیوب او ټولنیزه شبکې په مثال د فیسبوک د مهمو رسنیو په قطار کې یو له بله په ۲۰۰۸ کې راڅرګند شول، د پیو د مؤسسې د لاسته راوړنو په اساس ۳۵٪ امریکایان سیاسي ویډیو ګاني ګوري، همدارنګه ۱۰٪ ټولنیزې شبکې د اطلاعاتو د لاسته راوړلو په موخ کاروي او پدې برخه کې ترې کار اخلي،

جف جارویس چې د امریکا د (سیټي) د پوهنتون استاد دی د امریکا په وروستیو انتخاباتو کې د (جان مک کین) د ناکامي لامل په آنلاین رسنیو کې د تبلیغاتي خبرونو د کیفت او د هغه د معیار ټیټوالی ښودلی، په حقیقت کې په انټرنیټ سره تبلیغات باید د دغې رسنۍ د ارزښت او د ګټه اخیستونکو او کارکونکو د روحیې سره سم جوړ شي تر څو د مخاطبینو د توجو د جذب او زړه راښکون په موخه د کاندیدانو پیغامونه په ښه ډول ولیږدوي.

الکترونیکي خپروني:

د ګتنمبرک په واسطه د چاپ د متحرک ماشین په کشف سره مطبوعاتو ته په نړۍ کې د اطلاعاتو د ښې رسونې په سبب د جمعي یا ټولنیزې کلیمې د استعمال ویاړ وربه برخه شو ، مګر دغه مقام چاپي رسنیو د څو پیړیو په طی کولو سره خپل کړ، تردې چې په بازارونو کې د چاپي رسنیو د غه انحصار د رادیو او تلویزون په منځته راتګ سره یو څه کمزوری شو . د مطبوعاتو صنعت په امریکا کې له ۱۹۲۰م کال څخه وروسته د لوستونکو له کمښت سره مخامخ شو . د نوموړي جریان د تغیر لپاره ډیرې معمولې د پرمختګ لارې چارې په کار واچول شوې، دغه صنعت د کیفیت په لحاظ له ښوالي څخه علاوه د لیکنیزې رسنۍ د رنګه عکسونو د چاپ د خبري ګرافیکونو څخه استفاده د معیاري لې اوټ کارونه او همدارنګه د لنډو خبري رپوټونو له کارونې څخه استفاده او د نورو مؤثرو طریقو په کار اچونه لکه زړه راښکونکي عنوانونه.

د ۱۹۸۰م کال له لومړیو څخه د الکترونیکي نسخو کارونه پیل شوه . د دغه کال په لومړیو کې د تکس د ویډیو کارونه چې اوس له منځه تللې استفاده کیده . څرنګه چې انټرنټ ۲۸ کاله مخکې په کار پیل وکړ . مګر تر ۱۹۹۳م کاله پدې ونه توانیدل چې د ناشرانو موافق نظر له یو مناسب ستیج څخه ځان ته راجلب کړي . د ۱۹۸۹م د مه د ۲۷ څخه د (ادیتوراند پا بلیشر اکتیو) مؤسس د ۲۸۵۹ سایټونو یو فهرست جوړ کړ، چې عمومي ورځپاڼې او اونیزې پکې شاملې وې؛ په نړۍ کې یې خپور کړ، چې ۱۷۴۹ له هغې څخه د امریکا په متحده ایالاتو کې خپریدل. مطبوعاتو له انټرنیټ څخه د یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محافظتي او آسانه نشريدونکې وسيلې په توګه چې تبليغاتي پيغامونه يې په ښه شکل استقبال او نشر کړل کار واخيست،

درې سره تړلې رسنيزې بڼې:

ددې لپاره چې د سايبرفضاکې دشته نورو رسنيزو بڼو پر ځرګنتيا وپوهيږو، دلته يې په لنډ ډول ځيرو .

برېښنايي رسنۍ: electronic media

د الکټرانيک يا برېښنايي رسنيو کليمه تر انټرنيټ مخکې يوازې راډيو او تلويزون ته کارېده، خو دانترنيټ به منځ ته راتګ سره بيا هم ويب او ويبلاګونه ته همدغه برېښنايي يا الکټرانيک کليمه وکارېده، په برېښنايي رسنيو کې ټولې هغه رسنيزې وسيلې راځي، چې له برېښنا سره سراو کار لري .

ډيجيټل رسنۍ : digital media

ډيجيټل رسنۍ د (صفر او يو) شيمرې رسنيو ته ويل کيږي، چې دصفر او يو په چوکاټ کې خپل معلومات وړاندې کوي، دبېلګې په ډول راډيو او تلويزون برېښنايي رسنۍ دي خو که توکې يا خبرې منځپانګه يې په صفر او يو (ډيسکيټ، سي دي، يافلش) بدل شي، ډيجيټل بڼه غوره کوي.

ډيجيټل رسنۍ له صفر اويو څخه اخوا خپل سرې عمل نشي کولاى، او که چيرې دعمل اړتيا پيښيږي، يوه بله خوځنده وسيله به يې عامل ګرځي، لکه کمپيوټر، انټرنيټ، راډيو، ټلويزون اوداسې نور.

د ډيجيټل او انلاين رسنيو ترمنځ توپير دادى؛ چې ډيجيټل په وسايلو کې خوندي وي، او پر انټرنيټ کې نه وي پرليکه شوي، خو انلاين بيا پخپله په انټرنيټ کې موجود وي، ډيجيټل رسنۍ هغه مهال پر ليکه يا انلاين ګڼل کيږي، چې پر ويب راجوتې شي. لکه دورځپاڼې (پي دي ايف) نسخه.

سايبر رسنۍ: cyber media

د cyber کلمه د cybernetic د کليمې يوه برخه ده، چې د لومړي ځل لپاره په ۱۹۴۸م کال د اړيکو يو کارپوه ناربرت وينز وکاروله ، cybernetic د لاتيني ژبې د gubernetic له ريښې څخه اخيستل شوي، چې د لاربښوني او قوماندې لپاره کارېده. cybernetic د مطالعې او پوهې معنې ورکوي، خو ترډيره د سايبر د کليمې اطلاق په انټرنټي فضا او پر هغه څه باندې اطلاق کيږي، چې پر دغه فضا کې موجود وي.

سايبررسنۍ دانترنيت په نړۍ کې دشته والى له امله انلاين او ډيجيټل دواړه بڼې لري، يانې هم انلاين ورته ويلاى شو، او هم ډيجيټل، سايبر د انسان او ډيجيټل ماشينونه له ترکيبه زږيږي، او څورسنيزې بڼې درلوداى شي، په سايبرخبريالى کې د کس او کارکوونکې هڅې بيا دصفرپرلوري پرمخ ځي، او د سيستم هڅې بيا د سلو پر لوري ځي، دبېلګې په توګه، که موږ په انټرنيټي پلټونکو ماشينونو کې يو څيزغواړو، سيستم موږته په زرګونو اړوند توکې راوړي، له دغو توکو نه ديوه ياڅو په غوراوي کې موږ خپلواک يو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سایبیر فضا کی فلټرنګ بشپړنه وی، ځکه که خبری سایت فلټرکیږی انټرنیټی نسخه یی پاتی کیږی، او خلک یی په اسانی سره موندلی شی.

الکترونیکي ورځپاڼه:

الکترون ی کي ورځپاڼي هغه آزادی رسنۍ دي چي له زماني او مکاني محدودیتونو څخه آزادي وی. د تلګراف هغه پخوانی سیستم چي د تلګراف په واسطه به لیکونه لیږل کیدل، له منځه لاړ او ځای یي انټرنټ ونیولو. په انټرنټ کي د معلوماتو د لوستلو لپاره یو کس کولی شي چي څه شي، څه وخت او په څه طریقه یوه لیکنه ولولي. آن لاین ژورنالیزم کولی شو چي نن ورځ له اخبار، رادیو، تلویزون څخه چي ۲۴ ساعته خپرونی کوي، لوړ او د خپرونو په لحاظ بهتره وګڼو.

د الکترونیکي ورځپاڼو اړرښت:

د الکترونیکي ورځپاڼو لیکنه د ژورنالیستانو لپاره نسبتا نوي مفهوم دي، په خبري اطاقونو او له خبرنګارانو سره د کمپیوټر موجودیت، بیل خصوص په اوسني عصر کي د دریم نسل له نوي تکنالوژی)) g3 څخه استفاده د تلکس دستګاوي او د حروف چینۍ لپاره له کمپیوټرونو څخه استفاده او یا هم د حروف چنۍ لپاره د لیتوګرافی د نویو او عصري سیستمونو کارول، د او سني عصر لپاره تر ټولو نوی موضوعات دي، مګر د نړی په کچه د ورځپاڼه لیکنې په برخه کي نوی ندي، موږ اوس هم د نړی په څیر له دغه ظرفیتونو سره آشنا نه یو، یو څه انګیزه او د ابتدایي معلوماتو ځرک یي تر موږ رارسیدلی، په کامل ډول مو له هغي څخه استفاده نده کړي.

په اطلاع رسونه کي سرعت تر ټولو مهم ترین عنصر دي چي په الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه کي د چاپیدونکو ورځپاڼو په نسبت په الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه کي تر ډیره د عمل ښه ورکړل شوي، نن ورځ اوریدونکي تر ټولو تازه معلوماتو د تر لاسه کولو په هڅه کي دي، کیدای شي الکترونیکي رسنۍ اوریدونکي په ژوندي بڼه په سیل بینو تبدیل کړي.

په نړیواله کچه لویې تلویزوني شبکي په ژوندي بڼه د خپرونو په خپرولو سره د اطلاعاتو همدي شکل ته میلان کوي، په نني عصر کي د اطلاعاتو همدي پراخوالی او نوی والی الکترونیکي ورځپاڼو ته په خوځنده ډول په قوت ورکولو او پراخوالي کي مهم رول لري. له هغه ځایه چي د خبر رسوني پرمختللي ټولني له بیلابیلو منابعو څخه د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کي یو له بل سره په رقابت کي دي، له همدي امله دغه ټولني د اطلاعاتو په لاسته راوړلو کي له نویو طریقو د تکنالوژی څخه استفاده کوي. او په نویو اسانه او سریعترینو طریقو سره اطلاعات تر خپلو اوریدونکو رسوي، که چیري دوی په دې ونه توانیږي چي د اطلاعاتو په رسولو کي د وخت له نویو او دیجیتل طریقو څخه کار واخلي په دغو سیالیو کي به شاته پاتي وي. پدې سبب له دیجیتل ورځپاڼه لیکنو سره اشنایي لازمي او ضروري ده.

دا چي الکترونیکي ورځپاڼه لیکنه په یوه نوی او ټولنیزه پدیده تبدیله شوې، پدې لحاظ څو مهمې نقطې ضروري دي چي له هغه څخه باید غفلت ونکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ دیجیتل ورځپاڼه لیکنه یواځې شکل دی محتوا نده ځینې کسان پدې فکر کې دي چې نویو ورځپاڼه لیکنو ته لاس رسی، د ارتباطاتو اهدافو ته لاس رسی دی، حال دا چې نو موړې مسئلې یو له بله زیاته فاصله لري، یوازې نوی تکنالوژي ته لاس رسی، نشې کولای چې د ځوان نسل ځانګړتیا یا فکري پوهه په هغې باندې اتکا وکړي، او د ورځپاڼه لیکنې له طریقو څخه یې بې نیازه کړي. صرف نوی تکنالوژۍ نشي کولای چې دغه نسل له نویو موضوعاتو، او اخلاقي او حقوقي ملاحظاتو، په ژورنالیستي ژبه تسلط او د ریوټ لیکنې د تکنیکونو له کشف څخه ژورنالیستان بې خبره کړي.

۲ د ورځپاڼه لیکنې پخوانی نسل هم نشي کولای چې د تکنالوژۍ دغه مدرن او نوی سیستم ته شا کړي، د دغه نسل لپاره ډیره د افسوس خبره ده چې خپلې لاسته راوړنې د نوی تکنالوژی له مخاطبانو نه دریغوی، دوی بایدې د خپل ځان او دیجیتل ټولنو ترمنځ د ورځپاڼه لیکونکي د دوهم نسل په څیر د پله حیثت غوره کړي.

۳ د ورځپاڼه لیکنې لومړی او دوهم نسل باید په دغه نویې تکنالوژۍ کې ورک نشي له دغه نویې تکنالوژۍ څخه باید یواځې د یو پول په صفت کار واخلي، یا په بله معنی دغه نوی تکنالوژی د خپلو افکارو او نظریاتو د لیږدولو د یوې وسیلې په توګه وکاروي.

۴ د دیجیتل ورځپاڼه لیکنې تر ټولو مطلوب حالت دادی چې په هغه کې نوی مفاهیم او مطالب په اطلاع رسونه کې را پیدا او د عمیق پیغام په شکل کې نوی والی رامنځته شي، تر څو له بیلا بیلو منابعو سره ارتباط پراخه شي. او د کرکتني درک ته په کتو سره د ورځپاڼه لیکنې ښه موقف ترلاسه کړ.

نن د اطلاعاتو په خپرولو او لاسته راوړلو کې تر ټولو لوی پرمختګ رامنځته شوی، تر دې چې د اطلاع رسونې یا د اطلاعاتو لاسته راوړنه د پراخوالي په لحاظ تر اسمانه رسیدلې، د ځمکې له هرې نقطې څخه د انټرنیټ صفحې ته په داخلیدو سره د اطلاعاتو د لاسته راوړلو اړتیا پوره شوه، نن ورځ انټرنټ مونږ ته دا توان رابښلی چې جهان له یو کوچنې مستطیل سره مقایسه کړو چې په موږ کې اچول شوی.

د اینټرنټي خپرونو ځانګړ تیاوې:

د انټرنیټي خپرنو ځنې ځانګړ تیاوی په لاندې ډول دي.

۱ -: څرنګه چې د وخت په لحاظ د انټرنیټ پرصفحه مطالب او خبرونه لنډ وي لنډ مطالب په ښه ډول د خلکو د توجو وړ ګرځي.

۲ -: آزاد محیطي ستیجونه دا ایجادوي چې له هغه څخه خلک یو له بل سره په بڼدار راولي، او دغه رسنیو ته تازه جوړښت ورپه بر خه کړي.

۳ -: الکترونیکي ټولنه یواځې د یو ډیر سریع او تیز تیریدونکي موج په څیر ده، چې د مسؤلیت د اداکولو تر ټولو ښه وسیله ده.

۴ په دغو آزادو ستیجونو کې خپریدونکي احساسات نشي کولای چې ژورنالیستي تعبیرونه او د لیکنې مهارتونه څرګند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ په الکترونيکي نشراتو کې داسې غير واقعي مطالب هم وجود لري چې بايد پرې پوه شو او خاتمه ورکړل شي، او د لوستونکو د ضرورتونو مطابق داسې پرمعنا صوتي او تصويري منځپانګه لوستونکو ته وړاندې کړو چې د خلکو د توجو سبب وګرځي. د چاپي نشراتو په پرتله الکترونيکي نشرات هرڅه بايد په موفقيت او په بهتره ډول زياتو فني مهارتونو ته ضرورت لري. مګر واقعيت دادی چې ترټولو او چټ خپرونکي د انټرنيټ په شبکه کې له خاصو تحقيقاتو څخه وروسته خپلو ګرافيکو او مورو ته په پراخوالي ورکولو کې د هغه په محدوديت خبرې کوي. يو شخص د انټرنټ په شبکه کې د يو مطلب په خپرولو سره ناشر جوړيږي، مګر واقعي کار له دغه مقام څخه ګټه اخيستل دي.

د الکترونيکي ورځپاڼو بهير ته لنډه کتنه :

د الکترونيکي ورځپاڼو تعداد ورځ په ورځ پراخوالی مومي، هغه رپوټ چې په ۱۹۹۲م کال کې خپور شو (هارپر) اعلان وکړ چې ۷۷٪ ورځپاڼې دا اراده لري، چې له چاپي خپرونو سربيره، دوی بايد الکترونيکي نسخه هم نشر ته وسپاري، څرنګه چې د دغو ورځپاڼو تعداد په امريکا کې فوق العاده زيات دی. مګر د هغې توسعه له امريکا څخه بهر هم تر سترګو کيږي، هغه رپوټ چې په (مرير) پورې تړاو لري په سلو کې ۴۳ ټولې اينټرنتي ورځپاڼې له امريکا څخه بهر دي، دا په داسې حال کې چې دغه نتيجه لدې څخه يو کال مخکې په سلو کې ۲۹ وه، دغه نوی او تازه طريقه د خبر ليږدولو چې په ډير دقيق ډول په همغه سرعت له انټرنيټي کانال څخه د هغه په کومک خبر ليږدول کيږي، او د رشد په حالت کې ده، الکترونيکي ورځپاڼه هغه نشريه ده چې د وب په شبکه کې د اسانه لاس رسي وړ ده، د کمپيوټر په ژبه له ټولو خبري ګرافيکونو سره دمتن ارائه د کمپيوټر له صفحې څخه په استفاده ليدلی شو .

الکترونيکي ورځپاڼه کيدای شي چې د چاپي ورځپاڼو يوه مجازی نسخه وي، او يا په مکمل ډول هغې ته ورتوالی ولري، د انټرنټي ورځپاڼو ځيني برخې يواځې په انټرنټ کې موجودی وی، د انټرنټي ورځپاڼو د ماهيت (اصلوالي) د درک لپاره د رسنيو له غنايي نظريې څخه کار اخيستل کيږي، د رسنيو غنايي نظريه د څلورو ځانګړتياوو درلودونکې ده، مناسب سرعت، د منبع شخصي ماهيت او غنايي او د کارونکې د ژبې بيلابيل والی، معمولا ټولنيزې رسنۍ تخصصي ضرورتونو ته اړنه دي، که څه هم د رسنيو ځيني برخې د ويش په لحاظ د ځينو کوچنيو برخو درلودونکې دي؛ چې تخصصي مطالب خپروي، مګر ځيني وخت ډير تخصصي وي، لکه تخصصي مجلې چې په تخصصي ډول خپلو خپرونو ته دوام ورکوي، مګر نومورې مجلې هم په تنهايې سره نشي کولی چې د يوې لويې ټولنې غوښتنو ته ځواب ووايي، دغه کار معمولا ځيني وخت په ورځپاڼو کې هم صدق کوي. که څه هم ځيني تحقيقي ورځپاڼې د ورزشي او تفريحي اطلاعاتو په خپرولو پورې محدودې وي، مګر نشي کولی د ورزش يا سرګرمۍ د خاصو ډولو په خپرولو تمکز وکړي، د دغو کوششونو محدود دول ممکن د يوی رسنۍ کلي ماهيت له منځه يوسي، لدې ټولو سره سره په يوه انټرنټي ورځپاڼه کې کيدای شي هغه محدوديتونه چې د فضا له نظره موجود وي له منځه يوسي، په همدې دليل زياتو اطلاعاتو ته لاس رسۍ چې خلک کولای شي د خپلو غوښتنو مطابق مطالب پکې انتخاب کړي، د خبرونو او اطلاعاتو، خبري سرويسونه چې د خلکو د غوښتنو او سليقو مطابق په مختلفو ډولو طبقه بندي شوي؛ او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيلا بيلو منابعو څخه تنظيم شوي وي، دغه ورځپاڼې پخپله د دي توان لري چې په هغې کې يو لوستونکی د خپلې خوښې مطالب په آسانه ډول ولولي.

د رسنيو بله غنايي عبارت ده د جملو له اغيزمنتيا او غير اغيزمنتيا څخه چې جملې څومره اغيزمنې دي، څرنګه چې په چاپي رسنيو کې د جملو ساده والی اغيزمنتيا او د لنډو ساده جملو کارول حتمي او ضروري چاره ده، که چيرې په الکترونيکي ورځپاڼو کې زموږ ليکنی ژبه ساده او روانه نه وي، کلمې مو پيچلې او يا ډيرې نوې وي، لوستونکي يواځې د موز په کليک سره زموږ ورځپاڼه پريږدي، او نورو سايټونو ته داخليږي، په همدې سبب غنايي د کلام په الکترونيکي ورځپاڼو کې زيات د توجو وړ خبره ده

نړيوال شبکه: word wide web

که چيرې تاسې يو کمپيوټر او موديم ولرئ، په ډيره اسانۍ سره کولی شئ د تلفوني شبکو له لارې اينټرنټ او وروسته له شبکې سره وصل شئ، وروسته د خپل هدف لپاره په انترنټ کې پلټنه وکړئ، دغه ځانګړی سافټوير (نرم افزار) دی چې تاسې ته د دې امکان برابروي؛ ترڅو په نړيوال شبکه کې تاسې سره راغونډ کړي، ترڅو د خپل نظر وړ منځپانګې ته لاس رسی پيدا کړئ، او تاسې مجبور يې چې د اينټرنټي خدمتونه د برابرولو لپاره د ips (انټرنيټ پالنوال) له سيستم سره متصل شې، او يوه اطلاعاتي فضا ستاسې لپاره برابره کړي، هغه څه چې بايد ستاسې لپاره برابر شي، هغه تاسې بايد لومړی په نظر کې ونيسئ، (د هغه انتخاب کول دي) ، ځکه هغه څه چې تاسې غواړئ ويې لولي، د هغه په باره کې اطلاعات د انټرنټ په شبکه کې موجود دي، د شبکې اطلاعات په انترنټي تارنماوی (سايټونه يا ايميلونه) کې ساتل کيږي، په اوسني وخت کې په ميليونونو تارنماوی د انټرنټ په شبکه کې وجود لري، چې د بې شماره سازمانونو او اشخاصو پوسيله جوړيږی، او کوربه توب يې کوي، د نمونې په ډول:

۱ -: خبري سازمانونه، ورځپاڼې، تلويزون او خبري آژانسونه.

۲ -: تجارتي سازمانونه (د کارخانو خاوندان د خريد او فروش په باره کې او مالي سرويسونه).

۳ -: ملي او محلي سازمانونه.

۴ -: د فشار ګروپونه چې غواړي په سياسي، اجتماعي او مذهبي لحاظ تغيراتو رامنځته کړي.

۵ -: هغه سازمانونه چې هدف يې مالي لاسته راوړنې نه وي. لکه خيريه مؤسسات.

۶ -: په ميليونونو نور کسان له نړيوالې شبکې څخه په نړيواله ژبه د خپلې ذهني، مذهبي، او عقيدوي آرزوګانو لپاره استفاده کوي.

د ويب (نړيوال جال) پيژندنه:

د ۱۹۸۰ السيزی په لومړيو کی (دټيم برنرزلی) په نامه يو تن فزيک پوه؛ داورپا داټومی څيړنو په مرکز (سرن) کی دکمپيوټرونو دخپلمنځی نښلونی پراختيا وړاندی کړه، اوويې ويل چې په راتلونکی کی کيدای شی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ټوګه دفزیک ټولو اړوندو فایلونو او معلوماتو ته لاسرسی ومومی، په ۱۹۸۸کال کې د خپاره شوي متن لپاره پرګرام خپور شو او د ۱۹۸۹کال په مارچ کی برنرزلی او رابرت کایلیایو یوه بله پروژه پیل کړه، چې د کمپیوټري شبکی له لاری یی خواره متنونه چمتو کول، دغه پروژه د)) ویب غښی جال ((نومیده. دا حقیقت کی په بیلابیلا برخو کی دفزیک پوهانو ترمنځ داړیکو ټینګښت په موخه پیل شوی وه، دویب شبکه د ۱۹۹۱کال په می میاشت کی دویب په نامه خپره او پر ۱۹۹۳کال ټولو خلکو ته ور وپیژندل شوه. ویب نړیواله شبکه په انټرتیټ کی دخبر رسونی یوه نوی او په همدغه ترڅ کی اغیزناکه لاره ده، پوهانو دویب د ودی او پرمختګ ترټولو ستر لاملونه درنګه ګرافیکی انځورونو فلم،غږ او متنونو د پراخ وړاندیز وړتیا بولی.

ویب د انټرنټ یوه برخه:

دنړی په ګوټ ګوټ کی د کمپیوټر ډیر کارکوونکی له ویب سره سرو کار لری، په دغه لامل ډیری رسنۍ او کمپیوټری کارکوونکی ویب او انټرنیټ ځیز ګڼي، خو ویب دانټرنیټ دستری نړی یوازی یوه برخه ده په انټرنیټ کی ftp.telnet او نور ځیزونه او کیبلونه دکمپیوټرونه او په خپله دشبکی تارونه هم راځی.

د انټرنیټ ځانګړی ترون http نومیږی، چی په انټرنیټ کی دویب کارونی اسانتیاوی برابروی، د انټرنیټ ترټولو ستره موخه داده. چی کارکوونکی دنورو په کمپیوټرونو کی له زیرمه شویو توکو ګټه واخلی ftp.telnet او نور ټول د خدمت وړاندی کوونکو servers کی راځی، دویب او ftp ترمنځ یواځی توپیر د http په پوستکالی کی دی، ویب servers او ویب ایکسپلورر له http نه په ګټه اخستنی سره خپلمنځی اړیکی تینګوی، او دویب توکی ،چی په html ژبه لیکل شوی، سره تبادله کوی html دویب نړیواله ژبه ګڼل کیږی. چی دهغه پر بنسټ دویب ټولی چاری سمبالیږی.

ورځپاڼه او نړیوال جال: (internet)

په نړیوال جال کې به هیڅ داسې د حساب وړ ورځپاڼه نوي، چې ویبپاڼه ونه لري، د امریکا د ورځپاڼو ټولنې (naa) د سروې له مخې په نړۍ کې نږدې ۵۷ میلیونه وګړي، د ورځپاڼو له ویبپاڼو کار اخلي. د نیویارک ټایمز امریکایې ورځپاڼې د آنلاین لوستونکو شمیر تر چاپي اوښتی. ځکه اوس یې د پوښښ کچه د امریکا د لویې وچې پر ځای تر ټولې نړۍ رسیږي. خو آیا د لوستونکو په یو دغسې ستر شمیر سره د دغو ورځپاڼو اقتصادي وضعه ښه شوې ده؟

دا ډیره سخته پوښتنه ده، ځکه ځواب یې بشپړه ځیرنه غواړي. خو د یادو شوو ورځپاڼو د چلونکو په وینا د دوی د چوپړ چارې وریا بڼه لري. او عایداتي سرچنې (خرڅلاو او اشتهارونه یې خورا کمزوري دي.)

ګڼاړدین ورځپاڼې په آنلاین نړۍ کې یوه ټکلاره خپله کړې ده، دغه ورځپاڼه بیرني خبرونه له پیداینښت سره سم خپروي. د ګاړدین آنلاین چلونکي الن راسبریجر وایي: (دا ناشوني ده چې چاپي نسخې ته منتظر پاتې شو .) ګڼې نورې داسې بیلګې شته چې د چاپي او انلاین رسنیو دوه اړخیز اغیز رابښیي. په اسپانیا کې د (and) په نامه ورځپاڼې خپله مازدیګرنۍ (adn2) ورځپاڼه هم را ایستلې ده. چې ډیرې د مسافرو لپاره ځانګړې شوې. د (and2) موخه داده چې مساپرو کورونو ته ترسیدا او انټرنیټ په کتو مخکې ښکاره کړي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې ګڼې پرې وپلورې. (له ويب نه تر چاپه) ستراتژي بيا په چاپي نسخه کې د اينټرنيټي نسخې په کارېدنه ټينګار کوي، lass ultimas noticias ورځپاڼه خپله انلاين نسخه په چاپي کې هم خپروی په جرمنی کی rheinische post ورځپاڼه د opinio په نامه سره يوه بله چاپی نسخه خپروي، چې د آنلاين او چاپي نسخې ګډوله ګڼل کيږي، داهم شونې ده، چې د آن لاين او چاپي رسنيو خبر خونی هم سره يو ځای شي، او په ګډه کاروګړي. دغه راز د ورځپاڼو کچه هم ورو ورو وړه کيږي، په فرانسه جرمني او دلته افغانستان کې د ټابلوييد کچې ورخ په ورځ خورا ډيري شوې دي، د کچې وړوکوالی د لوستونکو لپاره په لوسته او مطالعه کې مرسته کوي، او که په موټرو کې يې هم لولي، نورو ته به يې مزاحمت نه کيږي، osterreich او london paper له پيله لا په کوچنۍ کچه خپريږي، مګري ډير خپرندويان په دې لټه کې دي، چې د خپلو ورځپاڼو بڼه د مجلو په څير کړي.

په دوديزه خبريالۍ کې لوستونکي ورځپاڼې ته پر ليکونو بسنه کوي، که ليکوالان وې ورځپاڼې ته له لاسری پرته خپلې ليکنې استوي، دغه مسئله په درېمه نړۍ کې، په ځانګړي توګه افغانستان کې خورا ډيره تر سترګو کيږي. په آن لاين ورځپاڼو کې بيا لوستونکي پر بريښناليک بسنه نه کوي. هغوی د رسنيو يا ورځپاڼو له څښتنانو غواړي چې دوی ته بلاګونه جوړ کړي، او خپلې ليکنې د همدغه بلاګونو له لارې خپرې کړي، همدا اوس د نړۍ ټولې مشهورې ورځپاڼې، لکه ګارډين تلګراف دغسې بي بي سي آن لاين په پښتو کې ټول افغان، وربل او ځينې نورې ويبپاڼې خپلو لوستونکو ته د بلاګونو آسانتياوې ورکوي، او په ځينې مواردو کې داهم په ډاګه شوي چې تر سايټونو د بلاګونو ليدونکي ډير دي.

د سيالیو نوی بڼه:

همدا وس په نړی کی تر ۱۳۲ پوری ورځپاڼی د ۵۰ ميليونو په شاوخوا کی ګڼې وړيا ويشی، دوی خپلی ګڼې په وړيا ډول دهر کور په وره کی ږدی. دا د سترو ورځپاڼو ننګونه ده اودوی بايد د سيالی ډګر ته راووځی. يو شمير ورځپاڼو دکچی د کموالی او د ورځپاڼی وړيا ويش ته په پاملرنی سره ځانګړی پارکيزو خپرونو ته لاس واچوو. د بيلګی په ډول په فرانسه کی play bac press ورځپاڼه د ماشومانو لپاره د دوی د بيلابلو عمرونو په پام نيونی سره څلور ورځپاڼی خپروی، دغه څلور ورځپاڼی، (le petit mon quotidien) (quoti),(quoidien) او (l actu شاوخوا 200 زره ګڼې خپروی، د امريکا د کارولينا ايالت په بلافټن کی blufftion today هم د سياليو روان بهير ته په پاملرنی سره ديوی وړی ټولنی لپاره له انټرنيټی مطالبو سره مل خپرونی پيل کړی.

په لويديځ کی ورځپاڼی په دی لټه کی دی چی د انلاين رسنيو له پراختيا او ودی سره يو ځای خپلی پيښې ټينګی وساتی او داسی لاری چاری ولټوی. چی له نوی خبريالی سره پری سيالی وکړای شی.

بازارموندنه: marketing

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورځپاڼې تر ټولو ستر مالي بنسټ د اشتهارونو جوړول دي. دنړۍ تر ټولو مهمې ورځپاڼې په دې لټه کې دي. چې څه ډول بازار ومومي ،د ورځپاڼې له لوګو نه رانیولي. تر وړیا فزیکي اشتهارونو پورې هر څه دبازار موندنې اودلوستونکو د راښکون په موخه کیږي.

ډیرې ورځپاڼې د خپل اشتهار په موخه له راډیو ،تلویزون او پوسترونو کار اخلي په دې توګه هم لوستونکي مومي او هم د اشتهاروالو پام وراړوي.

له چاپ تر انټرنیټه سبک بدلون مومي؟

دخبریالي یو شمیر کار پوهان په دې باور دي؛ چې په چاپي او انلاین رسنیو کې د سبک دبدلون مساله دومره مطرح نده، ځکه سبک او لیکنې تګلارې ډیر د پیښې په څرګندتیا پورې اړه لري. د بېلګې په توګه د کورنیو چارو په وزارت برید کیږي؛ او رسنۍ د شته سیالیو له مخې، همدارنګه د چټکتیا له مخې ژوندۍ ساتي، خو دلته سرچپه هرم یا د سخت خبر سبک تر بل هغه غوره کار ورکوي. ځکه خبریال د فچیرې او نرمې خبریالۍ اړتیا او فرصت دواړه نه مومي، دغسې تودې پیښې تاوده خبرونه او چټک خبرې سبکونه غواړي، دا که په انلاین رسنیو کې وي او که په چاپي کې، دغه راز که د آن لاین رسنیو خبرې متنونه، لیډونه ،سرلیکونه او د انځورلیکونو برخې وڅیړل شي، له چاپي خپرونو سره ئې دومره توپیر نه تر سترګو کیږي، دغه ثابته پاتې کیدنه دا په اثبات رسوي، چې تیوریکي مسایل لا پر خپل ځای ټینګ ولاړ دي او دا وسایل او تیکنالوژي ده، چې د خبریالۍ بڼې ته بدلون ورکوي.

د الکترونیکي ورځپاڼو ماهیت: the core journalism

که چیرې موږ یو خبري اطاق ته داخل شو، او یو د هغه له کارکونکو سره خبرې اترې وکړو، کیدای شي چې هغه راته وواېي، چې ورځپاڼه لیکنه د دې وړ نده چې باید تدریس شي، داخبره واضح ده، کیدای شي یو څوک له یوه مجرب او ماهر ورځپاڼه لیکونکي سره د ورځپاڼې لیکنې په کار پیل وکړي، له یو څه وخت عملي کار څخه وروسته ښه ورځپاڼه لیکنه زده کړي، مګر د ورځپاڼې لیکنې واقعي ځانګړتیا چې هغه د خبریال استعداد او د خبري مطالبو د ترلاسه کولو ښه ذوق دی، ذاتي ندي، ترڅو هر خبریال یې باید لومړی ولري، کیدای شي دغه ځانګړنه په یوکس کې له ازل څخه موجوده وي، او یا نوې موجوده، یو ښه مسلکي ژورنالیست باید له عملي ابتکار او مهارت سره حساس وي، چې کیدای شي نوموړې چاره له هغه څخه ډیره سخته او زیاتې هوښیارۍ او پوهې ته ضرورت ولري، کوم چې موږ ئې په نظر کې لرو او قابل د احترام وي.

البته دا خبره درسته ده چې کیدای شي ځینې کسان د طبعي استعداد خاوندان وي، ترڅو د ورځپاڼه لیکنې په جریان کې د ورځپاڼې د مهمو عناصرو ، لکه: له بیګانه خلکو څخه د شخصي پوښتنې کولو وړتیا ، په ډیره هوښیارۍ سره د خپلې پوهې او ذکاوت ښکاره کول، بې شکه نوموړي هغه کسان دي چې په ورځپاڼه لیکنه کې له نورو څخه ډیر ښه ماهر وي، ډیر پوه، د پیاوړي او ښه استعداد واله تحقیق کونکي، رپوټ لیکونکي، د پلان او طرحې جوړونکي او لیکوالان ډیر ښه وي، مګر پدې معنې نه چې زیات خلک د ورځپاڼه لیکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیاوو ته لاس رسی نلري، یا ورځپاڼه لیکونکې ندي، کیدای شي دغه جوهر په یو چا کې ذاتي وجود ولري، ځکه دغه ځانګړي علم او پوهه ده چې لاسته راوړنکی یې باید له ځانګړو استادانو څخه لاسته راوړي.

څرنګه چې په نړۍ کې آنلاین (الکترونیک) د دې امکانات برابر کړي، چې هره ورځ په میلیونونه انسانان کولای شي په یوه (وب) کې تحقیق او پلټنه وکړي، او نشرات وړاندې کړي، لکه څرنګه چې په دې برخه کې یادونه وشوه، چې پخوانۍ لاسته راوړني لکه د خبر پیژندنه او د پیښو په اړه د اطلاعاتو لاسته راوړل، د خبرونو ارائه او وړاندې کولو زده کړه، پدې لحاظ ویلی شو چې ورځپاڼه لیکنه د زدکړې وړ ده.

د ورځپاڼه لیکنې د جریان ماهیت او ارزښت: the core journalistic process

څرنګه چې ورځپاڼه لیکنه هغه جریان دی چې د مقرراتو، جوړښتونو او د نتایجو درلودونکې ده، د ورځپاڼه لیکنې دغه ارزښت ته په کتو نوموړی بهیر باید یو وچ او بې روحه جریان نوي، ترڅو د استعداد او تخیل د له منځه تلو سبب ونه ګرځي، مګر دغه جریان د ورځپاڼه لیکنې د ځینو جوړنکو اجزاوو څخه دي، ورځپاڼه لیکنه د څلورو مراحلو درلودنکې ده،

۱: د اطلاع او خبر موندنه، تشخیص او لاسته راړل چې د لوستونکو د علاقمندۍ او جذابیت سبب ګرځي.

۲: د دغو ټولو لازمو او ضروري موضوعاتو وړاندې تهیه او ترتیبول.

۳: له نوموړو ټولو موضوعاتو څخه د مهمو او خبری موضوعاتو انتخابول.

۴: د دغو مؤثر ترینو موضوعاتو نشر ته سپارل.

په مطبوعاتو، رادیو او تلویزون کې د ورځپاڼې لیکنې چارې له دغه پرله پسې والي او مراحلو څخه پیروي کوي، ترڅو ټول مطالب د یوې مجموعي تر عنوان لاندې له هغه وقایعو څخه چې په یو ځای د وړاندې کولو وړ وي نشر شي، لکه څرنګه چې موږ وینو آن لاین ورځپاڼه لیکنی متفاوتې دي، څرنګه چې (وب) یو غیر خطي (نه چاپیدونکې) رسنۍ ده چې لوستونکې کولای شي، هغه څه چې دوی ته په زړه پوری وي انتخاب او نور لرې کړي، پدې سربیره لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه دغه څلور مراحل په آن لاین کې هم په کار وړل کیږي، دغه څلور مراحل د الکترونیکي ورځپاڼه لیکنې د خبري عناصرو په ترکیب محتوا، نظم او ترکیب کې مهم رول لري، او همدارنګه د الکترونیکي ورځپاڼه لیکنې د منځپانګې په نشر او خپریدو کې مهم رول لري.

الکترونیکي پست: e-email

ایمیل دژورنالست لپاره د ریوټ یا خبر ورکولو په برخه کې ډیری تیزي څرګندوني دي. ایمیل د ژورنالستانو لپاره هغه وسیله ده چې د هغه پواسطه په نړیواله کچه معلوماتو ته لاس رسی پیدا کوي. دغه ورځپاڼې او سنیو چاپي او برقي رسنیو ته په کتو سره زیات ورتوالی لري. هغه وخت چې متحرک ګرافیکونه او آواز لرونکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

آهنګونه په الکترونیکی ورځپاڼوکې له عکسونو سره اضافه شي. الکترونیکي رسنۍ په ژوندی او هیجانه انګیزه بلوي.

له انټرنټ څخه استفاده کونکي په ۱۳۷۹ کال کې له ۴۰ څخه تر ۵۰ میلیونو خلکو رسیدلی، مګر د وخت په تیریدو سره د خلکو له الکترونیکي ورځپاڼو سره زیاته مینه پیدا شوه او زیاتو خلکو ورته مراجعه وکړه. دالکترونیکي ورځپاڼو په مینوالو کې په پراخه کچه زیاتوالی راغي. څو کاله وروسته ددي احتمال شته چې الکترونیکي رسنۍ داوسینو رسنیو ځای ونیسی.

د اینټرنټ پواسطه کولی شو چې د اشخاصو یا ډلو ترمنځ د ایمل له لاري مطالب یا لیکنۍ متن او یا هم اسناد تباله کړو، اکثره د اینټرنټ وړاندي کونکي سرویسونه د ips اینټرنټ ته د لاس رسي له لاري د ایمل پواسطه خپل منځي ارتباطات تهینګ کړي، زیاتره کارکونکي د الکترونیکي پوست له لاري خپل کارونه سرته رسوي، مګر شبکه او الکترونیکي پست دوه متفاوت سیستمونه دي، تاسي کولای شی چې له ایمیل څخه استفاده وکړی بدون لدي چې شبکې ته لاس رسی ولري.

الکترونیکي پوسټ د څو ځانګړو خاصیتونو درلودونکې دی.

۱ سرعت:- تاسي کولای شی خپل پیغام ولیکی او په ډیره چټکي سره یې د خپل هدف لورته ولیږدوي، دغه سرعت ډیر سریع او کله هم نستا سریع وی چې د ارتباط د برقراری په وخت پوري ارتباط لري.

۲ هدف ته په بیړه رسیدل:- دغه موضوع نړیواله یا کیدای شي شخصی وي، له نړیوالو کرکټرونو سره خبري اتري په الکترونیکي پوست کې د بدلون یا اوښتون قابلیت، تاسي کولای شی د الکترونیکي پوست پواسطه د ښوطرحو د په زړه پوري مطالبو څرګندونکي شی چې د دغه مطالب د ایمیل پواسطه لیږدول کیږي.

دا انټرنیټ پاڼو دآدرسونو دجوړېدو عناصر

هره انټرنیټ پاڼه ځان ته یوبېل آدرس لري، چې یودبل سره بېلوي، دبېلګې په ډول ستاسو پام ودې لاندې آدرس ته را اړوم.

۱۲۳۴

http://www.breshna.com

۱- :-http دویب پاڼو د خلاصولو لپاره یو پروټوکول (ترون) دی، چې دهمدې ترون په وسیله ویوه لټوونې (browser) ته ویل کیږي، چې په څه او څنګه یوه پاڼه خلاصه کړي.

۲- :-www ددې ښودنه کوي، کومه ویب پاڼه چې تاسو خلاصوئ، هغه نړیواله ویب پاڼه ده، یعني نوموړې پاڼه انټرنیټ ته په وصل شویو سرورونو کې ځای په ځای شوې ده.

۳- :- دریېمه برخه:- دویب پاڼې نوم دی، لکه ښېنوا، ټول افغان، پوهندوست، مورچل او داسې نور...

۴- :- ددې ښودنه کوي، کومه ویب پاڼه چې تاسو خلاصوئ هغه په یوه تجارتي محدودې پورې اړه پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دي هکله ستاسو پام و دې لاندي لنبتیلیک (جدول) ته را اړوو .

یوه ویب پاڼه ، کېدای سي د غه لاندي روستاړي (suffix) ولري.

وروستاړی بشپړ ویی (لغت)

com commercial

org organization

net network

tv television

gov government.

edu education

mil military

af afghanistan

دو همه برخه

وبلاګ weblog

د انټرنیټ په مټ یو شمیر امکانات ، وسایل او خدمتونه، د مینوالو په واک او لاس کي ورکول کیږي، د انټرنیټ تر ټولو یوه په زړه پوري ځانګړتیا داده؛ چي د خدمت په موخه د مینه والو لپاره ددې توان په واک کي ورکوي ترڅو له مخاطب کس سره یو له بله نیغ په نیغه په خبرو او د خپل فکر او نظر په شریکولو کې یو له بله معلومات شریک کړي.

هرڅوک کولی شي د انترنټ په مټ خپله پوه او تجربه د نورو کسانو په اختیار کي ورکړي، او په ټولنه کي خپل ځان او شخصیت د شبکه یي ټولني د غړو په توګه مطرح او وړاندي کړي، د ارتباط داسي لارې چارې چي هرڅوک وکولای شي خپل مطالب او نظریات او یا فکري پوهه تر نورو په تر ټولو آسانه او بدون له کوم محدودیت څخه ورسوي. ایا د داسې وسایلو د استعمالولو مینوال یاست؟

آیا د یوې شخصي ورځپاڼې په لرلو سره خوښ یاست چې پدې سره وکولای شئ خپل د خوښې وړ مطالب د موضوع اړوند د غوښتني سره سم روښانه کړی؟

په څو ورستیو کلونو کي بشریت په نوي نړی کي قدمونه ایښي چي بغیر له شک څخه تر ټولو مهمترینه لاسته راوړنه د ارتباط او اطلاعاتو او معلوماتو له خپرولو سره په تړاو د وبلاګ د منځته راتګ موضوع ده، نن ورځ مورږ د دغه پرمختګ شاهدان یو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني پدې عقيده دي چې اولين وبلاګ د (ټيم برنرزلي) په واسطه د (info.cern.http) په نوم جوړ شو ، دوهم وبلاګ د (mare andreessen) په واسطه په (ncsa) کې رامنځته شو . چې پدې کې هم د برنرزلي په شان کارونه ترسره کيدل.

د۱۹۹۲م نه تر ۱۹۹۷م کلونه چې هغه د وب د انفجار په نوم يادېږي؛ څو نور وبلاګونه هم منځته راغلل، له لومړنيو وبلاګونو څخه کولای شو د (winer daver) اړوند اخبار seripting د وبلاګ (barger) او (cameron barret) وبلاګو ته اشاره وکړو . دلومړنيو وبلاګونو د منځپانګې په اړه ويلای شو چې په لومړنيو وبلاګونو کې داسې لينکونه او توضيحات شامل وو چې هغه د لوستونکو له غوښتنې سره سم ؤ . پدې بهير کې وبلاګ ليکونکې د دې غوښتونکې شول تر څو په وبلاګونو کې داسې مطالب ځای پر ځای کړي چې په راتلونکې کې هم د خلکو د ميل او غوښتنو وړ وي.

دوبلاګونو پراختيا يا عمومي کيدل

لومړني وبلاګونه اکثره د وب او نرم افزاره طرحه کونکو لخوا چې يو جانبه فعاليتونه وو ؛ په شخصي توګه په کورونو کې رامنځته شول. ددوی ارتباطي منځته راتګ دهغوی د ايجادونکو په توان پورې تړلی وو ، چې په هغه وخت کې يو په بل پسې مطرح شول. په لومړيو کې د وبلاګونو تعداد ډېر محدود وو ، چې په ۱۹۹۹م کال کې په دغه لاره کې دځو وړيا او په ټيټ بيه د وبلاګونو په منځته راتګ سره په دغه لړی کې ډېر لوی پرمختګ راغی.

د وبلاګ يا وبلاګ نويسی شمير تر ۲۰۰۰م کاله له ۱۰۰ څخه زيات وبلاګونه جوړ شول، او دغه تعداد د ۲۰۰۲ کال تر نيمايي پورې له نيم مليون څخه هم زيات شو . داوسني جوړښت په اساس د وبلاګونو تعداد د وبلاګ ليکنې په سيستم کې له سلو زرو څخه زيات دي، په هرو څلوېښتو ثانيو کې يو نوی وبلاګ رامنځته کيږي. په وبلاګ کې يو مهم تحول هغه د وبلاګ بدليدل دي په يوې داسې رسني چې د هغې پواسطه په مختلفو موضوعاتو باندې دهغه د ليکونکو ترمنځ محاوري (خبري اتري) کيږي، په همدی ترتيب هغه لوستونکې چې علاقه لری ترڅو په دغه بحثونو کې برخه واخلي، د موضوع په اړه د لومړنيو معلوماتو څخه علاوه کولی شي خپل نظر هم دموضوع په اړه څرګند او يا د خپل وبلاګ په جوړولو سره په نومو ړی موضوع کې له خپل ليد لوري څخه مباحثې او معلومات خپاره کړي.

د پورتني وضعيت په نظر کې نيولو سره کولای شو په ظاهري ډول د ارتباط په ډول په يوه وخت کې د څو نفرو ترمنځ نظريات او معلومات تبادله شي، چې تر اوسه په مختلفو ډولونو لکه (newsgroups) خبري ګروپونه يا (mailing) دخطونو يا پيغامونو ليستونه جوړ شوي دي. لدې سره په تړاو يو اساسي توپير وجود لري، هغه داچې وړاندې شوي نظرونه په متعلقه فضا کې دوبلاګ تآليفونکی ته ليږل کيږي، هر وخت په مستقيم ډول خبري نشي کولي، بلکې هغه خپلې خبري وبلاګ ته په کتو سره مشاهده کولی شي. يو له هغه تحولاتو څخه چې د وبلاګ د رشد او انکشاف سره رامنځته شو ؛ هغه د وبلاګونو مطالعه ده نورو وبلاګ ليکونکو څخه چې د blogrolling په نامه د پديدې د رامځته کيدو سبب شو (blogrlling (د وبلاګ يوه برخه چې د هغه سايټونو د ليست لپاره چې وبلاګ ليکونکې هغه په منظم ډول او هميشه مطالعه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجوړښت په ډول له هغه وبلاګ سره يوځاى کيږي دغه برخه عموما په ښي او يا چپ طرف کي په يوه صفحه کې جوړه شوي وي.) ددغه ليک له ډيرو جالبو ځانګړتياوو څخه د وبلاګونو ترمنځ د ارتباطي جامعي (شبکې) رامنځته کيدل دي.

وبلاګ په افغانستان کې

وبلاګ په افغانستان کي نسبتا يوه نوى پديده ده، په افغانستان کې د وبلاګ شاليد ته په کتو ويلى شو چې د سپټمبر له يولسمي څخه پيل کيږي. لومړى وبلاګ ليکونکى د افغانستان په داخل کي عزيزالله حکيمي دى، چې په يوه خارجي موسسه کې ئى کار کولوو، لومړى وبلاګ يې په افغانستان کې په ۱۳۸۱ه ش کال کې د کنګاش په نامه جوړ کړ، په افغانستان کې هغه وخت وبلاګ يوه نوى پديده وه، يوائې خارجي موسساتو په کابل کي انټرنټ ته لاس رسي درلود، مګر په ۱۳۸۳ ه ش کال کې بى شماره وبلاګونه د افغانستان د وبلاګ فهرست ته ورزيات شول، چې ۳۰۰ ته يې تعداد ورسيد؛ په ۱۳۸۰ ه ش کال کې نه يوائې په افغانستان کې بلکې په ټوله نړى کي اوج ته ورسيد، په داخل د افغانستان کې هم افغان وبلاګ ليکونکو وبلاګ ته مخ راوګرځولو، مګر دا هغه کسان وو چې په خارجي موسساتو او سازمانونو کې په کار لګيا وو. په اوسني وخت کې په افغانستان د وبلاګ ليکونکو قانون جوړ شو چې په افغانستان کې د وبلاګ ليکونکو له مشروع حقوقو څخه دفاع کوي.

د وبلاګ ځني ځانګړتياوي:

۱ د وبلاګ سبک او طريقي عموما شخصي، غيري رسمي او خپلواک دي. له دي وړيا نشراتو څخه په استفاده هرڅوک کولاى شې د اطلاعاتو او پيغامونو په نشرولو په انټرنټ کې اقدام وکړي.

۲ څرنګه چې وبلاګونه د کيفيت، محتوا او اهدافو له لحاظه مختلف ډولونه لري، په همدي لحاظ هريو کولاى شي دخاصو لوستونکو درلودونکي وي.

۳ څرنګه چې وبلاګونه په ۹۰ لسيزه کې مطرح شول او په ډير سرعت سره يې پرمختګ او په همغه وخت کې يې په نشراتو پيل وکړ، لکه blogger.com پدى لاره کې بيلابيل وبلاګونه رامنځته شول. مثلا: هغه وبلاګونه چې د خاطراتو آن لاين دفترچه يعني د ليکونکو د روزمره فعاليتونو او تجربو انعکاس کونکې دي، خصوصې وبلاګون يوائې د هغه توضيحاتو درلودنکې دي؛ چې له ځيني موضوعاتو سره لينګ ولري.

اکثره وبلاګونه د متنونو درلودونکې وي. مګر ځينى داسى وبلاګونه هم موجود دي چې له متن څخه علاوه له نورو اطلاعاتي موادو لکه صوت، تصويرونه اونورو ويديويې کليفتونو څخه هم استفاده کوي. تصويرى بلاګونه (photo blog) ، ويدويې بلاګونه (videoblog) ، صوتي بلاګونه (audioblog) .

۴ يو وبلاګ هغو اطلاعاتو ته اشاره کوي. چې وبلاګ جوړونکو له نورو وبلاګونو سره په لينک کې له هغې سره تقسيم بندى کړى وي، ترڅو په اسانى سره استفاده کونکې له هغې څخه استفاده وکړي، د وبلاګ لوستونکې کولى شي له هغې برخې د وبلاګ څخه استفاده وکړي چې هغه ته په زړه پورى وي، ديوه وبلاګ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعي په وخت کې لوستونکي کولی شي په بيلابيلو لومړنيو تفاوتونو سره مطالعه وکړي. لکه زماني (د وخت او تاريخ په اساس مطالعه.) ، د موضوع په اساس (د خاصو لغتونو د پلټنې په اساس). زياتره وبلاګونه په يو blog roll کې شامل وي؛ چې د هغه لينکونو په ليست کې شامل وي چې د وبلاګ جوړونکو لخوا پشنهاد شوي وي. اکثره وبلاګونو دغه فرصت خپلو لوستونکو ته برابر کړی دی؛ ترڅو لوستونکي خپل نظر د موضوع په اړه په سايټ کې څرګند کړي.

۵ - يوه جالبه نقطه له وبلاګ سره په تړاو هغه د وبلاګ سادګي ده په وبلاګ کی يوه اصلي صفحه له نورو صفحاتو سره په تړاو د ارتباطی مشاهدی لپاره ځانګړي شوي وي. د دغه سايټ لپاره د scro سبک جوړ شوی، چې لسګونه صفحې له هغې سره تړاو لري. اکثره وبلاګونه دغه جوړښت لری.

۲ وبلاګ معمولا عمومي حالت لري مطالب په عمومي ډول د لوستونکو خدمت ته وړاندي کوي.

- موجوده امکانات په وبلاګ کې معمولا په څو مؤلفينو پوری تړاو لري. - په خپاره شوو امکاناتو کې په يوه وبلاګ کې له يو عاقلانه فکر څخه پيروي کيږي؛ مثلا کله چې د يو وبلاګ مؤلف د يو مناسب لينګ پيدا کوي؛ کولای شي له هغې سره د ميلان په صورت کې هغه معرفي کړي.

۷ - يو وبلاګ د مضامينو دلومړيتوب او د خاص زماني نظم په اساس رهبری کيږي (د وبلاګ په لومړيو صفحو کې نوي مطالب وروسته نور زاړه مطالب نشر کيږي) ۸ - په اوسني وخت کې مختلف وبلاګونه دژوند په بيلابيلو برخو کې لکه سياسي، حقوقي، اجتماعي، فرهنګي، علمي او په نورو مواردو کې موجود دي. ۹ - د وبلاګونو ايجادول دټولني په يوه خاص قشر پوری ندي تړلي بلکې دټولني مختلفی طبقی کولای شی وبلاګونه رامنځته کړي. ۱۰ - کيدای شي داسي سوال مطرح شی چې ولي وبلاګونه دومره مشهور دي؟ د سافتويرو يو جوړونکي پدي اړه وايي (زه پدی فکريم چې هغه څه چې يوڅوک يې په ذهن کې راګرځوی په دنيا کې شايد د ويلو موقع ورنکړل شي او يا د خپلو عقايدو دڅرګند ولو لپاره امکان پيدا نکړي مګر پوهيږي چې شايد وبلاګ ددي لپاره بهترينه وسيله وي).

۱۱ - وبلاګونه په بيلابلو برخوکې په يوه ورځ کې زرګونه لوستونکي لري بيلابل لوستونکي مختلف موضوعات چې د ده دعلاقي وړ وی د ورځپاڼو څخه مخکې لولي. ۱۲ - ځيني وبلاګوونه صرف د يوه شخص څخه کنترولیږي، مګر ځيني نور د يوه ګروپ څخه کنترولیږي.

۱۳ - وبلاګونه د ورځپاڼو او مجلو په نسبت د زياتو مراتبو درلودونکي دي او يو تعداد وبلاګونه د (ستاسو نظر وړنقطی) د يوی برخي درلودونکي دي چې لوستونکي کولی شي وړاندي شوی نظر مطالعه او د نورو لوستونکو په څير خپل نظر په نوموړي موضوع کې بيان کړي. د يورتني ځانګړتيا په نظر کې نيولو سره د خپل نظر د وړاندي کولو څخه علاوه له څوساعتونو څخه وروسته بيا هم کولای شې له خپله فکره نور معلومات هم د نوموړي موضوع سره په تړاو وړاندی کړي.

وبلاګ ليکنه چادود کړه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوبلاګ لیکنی دبنسټګرو په اړه خوا لړ معلومات ورکړل شوی دی، دالاروښانه نه ده؛ چی لومړنی مخکښ څوک و، خو د دی رسنیزی وسیلی شمیر ورځ تر بلی پراختیا او وده مومي او د هغه ارزښت او اغیزی رابښیی.

همدا اوس په نړی کی دوبیلاګونو شمیر تر لس ۱۰میلیونه اوړی،

ډیوونی ز، جورن بارګر او جاستېن هل هغه دری کسان دی چی د ویبلاګ په دود تیا او وده کی یی رغنده رول لوبولی دی، ډیری د ویبلاګ لیکوالان؛ همدوی د ویبلاګ لیکنی پلورنه ګڼی، وینز په ۱۹۹۷کال کی د ویبپاڼو دجوړلو تګلاری او د متنی خبرونو د اوډون چاری را وایستی هغه په نړیجال کی ترټولو دزاړه وبلاګ څښتن دی.

ونیز په پیل کی دوبیلاګ دکشف په اړه څه نه ویل ،خووروسته هرڅه په ډاګه شول، بارګر دخبریالانو په وړاندی وویل: چی د ویبلاګ له لومړنیو کاروونکو شمیرل کیږی؛ هغه په ۱۹۹۹کال robot wisdom.com ویبپاڼه راوایسته اوبیلابیل توکی یی پکی پرلیکه کړل، د ده په وینا ، وینز د ویبلاګ لیکوال نه دی، څکه زمانی اوډون ته یی پام نه کاوه وینز په پیل کی ویبپاڼو ته news pages یا د خبر پاڼی کلیمه کارولی وه، خو دا چی سایټونه یوازی په خبرونو پوری منحصر نه وو)) ویبلاګ((یاد شول او ملګری یی ټول د انټرنیټ کارکوونکی په همدغه نامه یادوی (جاستېین هل) کله هم د ادعا نه ده کړی چی دی لومړنی بلاګ لیکوال دی.

په پښتو کی ویبلاګ لیکنه له بهره راغله، په پیل کی یو شمیر بهرنیو ویبپاڼو دا اسانتیا برابره کړی وه، خو وروسته د وربل، ټول افغان د بلاګونه په څیر پاڼو هم دغه نوښت ته لاس واچاوه.

په پښتو کی دلومړنی ویبلاګ جوړونی ویاړ وربل سایت ته پاتی کیږی، خوورسته دغه لړی وغځیده او اوس په نړیجال کی په زرګونو پښتو ویبلاګونه دی.

الکترونیکي ورځپاڼه:

د بلاګونو په اړه ترسره شوی څیړنی ښیی؛ چی دانټرنیټ په فضا کی تر پنځوميليونو پوری ویبلاګونه او شاوخوا دری میلیونه د فیسبوک پاڼی دی؛ چی دانټرنیټ کاروونکو څو سلنه برخه جوړوی، دغه بلاګونه د انګلیسی په ګډون په ۱۰ ژبو کی دی چی د پښتو برخه پکی ډیره خواره ده، ویبلاګ چلوونکی ډیری دوبیپاڼو مسلکی او نامسلکی لوستونکی دی چی د وخت په تیریدو سره له اړوندو ویبپاڼو ځانګری ویبلاګونه غواړی .

ایا ویبلاګ لیکنه خبریالی ده؟

دخبریالی ډیری کارپوهان ویبلاګ لیکنه خبریالی نه ګڼی دلته دوه لاملونه دخبری سرچینی په توګه دبلاګ منلو پر وړاندی خنډ جوړیږی:

شخصی والی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويبلاګونه دليکوال يا ويبلاګ چلوونکي شخصي مال دى، او هرڅه ته يې له يوې شخصي زاويې کتل کيږي په ويبلاګ کې ډيرلږ پر خبري مسايلو تمرکز کيږي، په داسې حال کې چې د شخصي بوختيا وو او مسلکي توکو برخه يې تر نورو هغو درنده ده.

کم باوري

ويبلاګونه د خبر ښې سرچينې نه دي؛ ويبلاګونه ته خلک د شخصي کتابچو په توګه ګوري، نه يوه خبري وسيله؛ په همدغه لامل د ويبلاګونو دخبري توکو (خبرونه ،رپوټونه او داسې نور) د اعتبا رکچه هم خوراټيټه ده؛ ډير لږ به داسې کسان وموندل شي چې پر ويبلاګ ديوې ښې خبري سرچينې په توګه باور وکړي، دغه راز تر سره شوې څيړنې هم دا ښيي چې لوستونکي ويبلاګونو ته دخبرونو لپاره نه ځي، بلکې له خبرونو نه ديوه متفاوت څيز په لټه کې بلاګونو ته سرښکاره کوي، د دې موضوع يو شميرکسان بيا ويبلاګ رسنۍ او ويبلاګ ليکنه خبريالي ګڼي، ددوی په اند ويبلاګ ديوې نوې انټرنيټي انلاين وسيلې په توګه خپل ځانګړې مخاطبان لري، او ويبلاګونه هم کولای شي دويباڼو په څير ښې خبري سرچينې وګرځي.

دغه ډله ويبلاګ ليکنه د نرمې خبريالي يوه برخه بولي په نرمه خبريالي يا نرم خبر کې ډيرې د پيښې شا څمکه او تر پيښې وروسته مسايل را سپړل کيږي؛ څکه خو د ويبلاګ ليکنه هم په دغه کتارکې راولي، ددوی په وينا په نرمو خبرونو کې فيچري او شخصي توکي ډيروي او بلاګ ليکنه هم دا ځانګړنې لري، دا ډله په دې باور ده چې ويبلاګ به په راتلونکي کې غوره رسنيزه وسيله وي.

دغه ادعا تريوه بريده دمنلووړهم ده، څکه همدا اوس په نړۍ کې تر څو ميلونو پورې کسان ويبلاګونه لري، په ميلونونو ويبپاڼې دي، په همدې کچه ورځپاڼې، راډيوګانې او تلويزونونه دي؛ چې دا ټول په خپل وارسره خبريالي تر کس پورې محدودوي؛ ياني داسې وخت هم راتلونکې دي چې هرکس يوه رسنۍ ولري؛ دا که ويبپاڼه ده ويبلاګ دی او يا تردې بله ساده او بې لګښتې احتمالي رسنيزه وسيله ده.

ويبلاګ د انلاين رسنيو ديوې برخې په توګه په خبري ډګر کې له ويبپاڼو سره ورته ښه لري، ياني په ويبپاڼو کې ډيرې ځانګړنې، آرونه او معيارونه سره ورته دي دلته يوازې هغه ټکي يادول غواړو چې دويبلاګ دبرې اوراښکون لپاره اړين دي.

په ويبلاګ کې څه وکړو او څه ونه کړو؟

ژورناليستان چې کله انلاين نړۍ ته ننوځي ډير له دوديزې خبريالي نه په اغيزه عمل کوي، د دې لپاره چې انټرنيټي فضا کې خپل ځای او موقعيت وپيژني د انلاين رسنيو پرځانګړنو بايد وپوهيږي، دغه ځانګړنې يو څه دويبپاڼو په برخه کې سپړل شوې او ځينې نورې هغه چې په يو نه يو ډول له ويبلاګ سره تړل کيږي په دا ډول دي.

له غږ انځور او ميوزيک نه ګټه واخلئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بلاګ کې ځانګړې غږونه او موسیقي د بلاګ رابښکون ډېروي، د مخاطبانو په ذهنونو کې يې ياد تلپاتې کوي، که چېرې تاسې په ويبلاګ کې له پرانستل کېدو سره سمه (اې زما وطنه دلالونو خزاني زما ـــ ستا هره دره کې دې دتورو ښښانې زما) يا دازمونږ زيبا وطن. دغسې نورې ترانې يا ځانګړې موسيقي وي، د مخاطب په ذهن کې به ستاسې د بلاګ نوم ژوندې پاتې کېږي، دغه راز بې سارې نوې او په زړه پورې انځورونه او پيوندونه هم ستاسې د بلاګ اغيزه ډېروي.

ښه راغلاست ،په مخه مو ښه

يو شمير ويبلاګونه همداچې پرانستل کېږي پر مخ يې د ښه راغلاست يا هر کلي جمله راځي، دغه راز کله چې بيرته ترل کېږي د مخه ښه توري راځي دا په مخاطبانو کې د بلاګ په اړه يو ډول رابښکون او باور زيږوي؛ او هغوی دې ته اړباسي چې په وار وار بلاګ ته سر ښکاره کړي دا هم په ياد ولرئ چې له بريده زيات دغسې ځيزونه ونه کاروئ؛ ځکه دا بيا د مخاطبانو لپاره يو ډول مزاحمت ګڼل کېږي، که تاسې پخپله له دغسې مزاحمتې کړيو سره مخامخ کېږئ، لومړنی غبرګون به مو د هغو بندول او ورپسې له سايټ نه تيښته وي.

خپل ځان ور وپېژنئ

په بلاګونو کې د بلاګ د ليکوال پيژند ګلوي دوديزه مساله ده، دويبلاګ په ښي يا کيڼ اړخ کې خپله لنډ پيژند ګلوي او انځورونه پر ليکه کړئ، برېښناليک او ګرځنده ټليفون شميرې هم وليکئ دا له تاسې سره د مخاطبانو د پيژندګلوي او اړيکو په برخه کې مرستندوی تماميږي که چاپ شوي اثار او نورې لاسته راوړنې لرئ هغه هم پر ليکه کړئ.

د بلاګ قالبونه ژرمه بدلوئ

د بلاګ لپاره له ذوق او سليقې سره سم قالب غوره کړئ؛ ستاسې لوستونکې ستاسې د بلاګ له مخپسولنې او چوکاټ سره روږدي کېږي، که چېرې دغه مخپسولنه او قالبونه ژر ژر بدلوئ دا به پر لوستونکو ښه اغيز ونه کړي.

په بلاګ کې د رنګونو بې ځايه کارول دلوستونکې لپاره ستونزې پيښوي، په ځانګړې ډول به شا ځمکه کې تور رنګ مه کاروئ؛ ځکه په تور کې هر بل رنګ دلوستونکي سترګې ستومانوي، که رنګونه ساده او په ښه سليقه غوره شي دا به ښه وي.

لنډ وليکئ او تبصرې کنترول کړئ

په ويب او ويبلاګ کې اوږدې ليکنې دچا نه خوښيږي؛ کوښښ وکړئ چې ليکنې مو لنډې او د تبصرو لپاره کړکې پرانيزئ، تبصرې پر وخت کنټرول کړئ او چا ته دا وخت مه ورکوئ چې ستاسې بلاګ د خپلو شخصي عقدو سپکاوي او يا هم غير اخلاقي چارو لپاره وکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې انټرنیټ ته ۱۲ ساعته یا ۲۴ ساعته لاسرسی نه لرې او نیغې تبصرې نه شي سمولای، د تبصرو کړکې مه پرانیزې کوښښ وکړې له لیکنې سره مو پر لومړي مخ تر اوو پورې تبصرې پرېږدې پاتې نورې یې بلې پاڼې ته لېږدولای شي.

کوچني انځورونه وکاروې

کوچني انځورونه او نقشې تر سترو هغو ښه دي، که چیرې ستاسې انځورنه لوی وي او د مخاطبانو د انټرنیټ چټکتیا کمه وي؛ هغوی په انځور کتلو کې له ستونزو سره مخامخ کیږي، تاسې باید ورته او په معیاري کچه انځور پورته کړې.

توکي او انځورونه ژرمه کوزوې

د شونتیا تر بریده له بلاګ نه پخوانې ټوکې مه کوزوې، ستاسې لیدونکي کیدای شي دیوې مهمې موضوع په برخه کې ستاسې توکو ته اړتیا ومومي، هغوی به خامخا ستاسې بلاګ ته سر ښکاره کوي، که په بلاګ کې مو توکي لرې کړي وي؛ هغوی به سخت نهیلي شي هڅه وکړې د خپلو زیرمو شویو توکو لینګ پر لومړي مخ کیږدي.

څه ډول لوستونکي مومندلای شي

- داسې څه ولیکې چې دورځې مساله وي او یو نوې څیزوي.
- دخپلې اړوند ځانګړې سکالو په اړه بشپړ تمرین وکړې او ځان ښه پرې پوه کړې.
- تاوده خبرونه او مهمې تودې پیښې ژرخپروې.
- داسې څه ولیکې چې په ۱۰ کالونو کې هم زاړه نه شي.
- په پیل کې یوازې پخپله ویبلاګ وچلوې، وروسته موډلې پراخه کړې او نورته هم دا اسنتیا ورکړې چې بلاګ ته مو توکي پورته کړې.
- لوستونکي نورو ښو ویبلاګونو ته بوځې او له هغوی هم دا وغواړې چې دښو ویبلاګونو ادرسونه درکړې.
- دکورنې ژوند او مینې په اړه څه مه لیکې.
- له نورومشهورو ویبلاګ لیکوالو سره اړیکې ونیسې دهغوی په اړه څه ولیکې، دوېبلاګونو لینګونه یې خپاره کړې؛ او له هغو هم همدغسې غوښتنه وکړې.
- نظر پوښتنې وکړې، او دبلاګ دکتونکو شمیر وګورې.
- له مشهورو ویبلاګ لیکوالو هنر مندانو او ..... سره مرکې وکړې.
- نیوکې وکړې او داړتیا پر مهال په مهمو کسانو لګیږې.
- بریښنالیکونه او ور تبصرو ته ځواب ورکړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- که ځانګوال کسان یاست، روزنیزی دوری پیل کړی او لو ستونکو ته انلاین درس ورکړی.
- ویبلاګ اپډیټ وساتی او ځنډ مه پکی کوی.
- دخپل مسلک په اړه لیکني وکړی او ځانونه پکی مخکښانو کړی.
- په خپلو لیکنو کی ځان ښوونه مه کوی، چی بیا د خلکو نه خوښېږی.
- نیوکی ومنی او وړکسان وستایی بیځایه غرور مه کوی.
- ځانونه استادان مه ګڼی، ځکه ستاسی ویبلاګونه ستر ستر استادان هم ګوری.
- دنورې نړی له لیکوالانو او ژورنالیستانو سره اړیکی ټینګی کړی او له هغوی نه یو څه واخلی.
- د ویبلاګ لیکوالو دټولنی غړی شی، که ټولنه نه وی جوړه یی کړی.
- اسلامی اوملی ارزښتونه ته درناوی وکړی داسی څه مه لیک چی رنګه مو پری بده شی.

د ټولنیزو ارتباطي وسایلو په وړاندې د ژورنالیزم په مسلک کې د بحران منځته راتګ:

بحران: بحران له هغه منفي او نه پیش بیني کیدونکو حالتونو څخه عبارت دی، چې په ناځاپي ډول د فرد او جامعې په ژوند کې رامنځته کیږي، په اصل کې دمنافشي او قضاوت په معنې دې؛ چې په اساسو لحظو کې د داسې تغیراتو رامنځته کیدونکي وي چې طرحه شوی اهداف له اصلي مسیر څخه ګرځوي. هغه بحرانونه چې پټ وي هغه بلقوه پیښیږي دي، او هغه بحرانونه چې ښکاره دي؛ هغه بلفعل دي. په همدې ډول بحرانونه په طبعي ډول (natural) او ځیني وخت د انسانانو په وسیله (manmade) منځته راځي.

د سیاسي، اجتماعي او اقتصادي بحرانونو ډولونه:

۱.د هویت بحران identity crisis: چې د پردیو یا بیګانګانو په واسطه د فرهنګي او سیاسي ولکي او یرغل په پایله کې منځته راځي.

۲ - د مشروعیت بحران legitimacy crisis: دغه بحران له یو داسي نظام څخه وروسته رامنځته کیږي، چې د خلکو د خوښی څخه پرته منځته راغلی وي.

۳ - د مشارکت (ګډون) بحران crisis participation: دغه بحران په هیواد کې د نفاق (بې اتفاقی) د ملتونو ترمنځ د وحدت اویوالي د نه شتون په پایله کې رامنځته کیږي.

۴ - د نفوذ بحران penetration crisis: کله چې د ملت خلک په سیاسی چارو کې په واکدارانو بې اعتماده شي دغه ډول بحران رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- د توزیع بحران distribution: چې د قومي او طبقاتي بې عدالتي او استسمار په نتیجه کې په مختلفو شکلونو رامنځته کیږي.

د هر نوعه بحران د له منځه وړلو لپاره د بحران له پیښېدو څخه مخکې منظمه او سیستماتیکه څارنه، تحلیل او څېړنه د بحران په له منځه وړلو کې کومک کوي.

له یادو شو بحرانو څخه هریو کولای شي چې ځینې اصلي امنیتي عوامل ولري.

د امنیتي بحرانونو عوامل:

۱- د انتخاب شو مسؤولینو ترمینځ د مناقشې پراختیا.

۲- د دولت د اعتبار کمولای او د مخالفانو د اعتبار پراختیا اوزیاتوالی.

۳- د مخالفانو د کړنو او اقداماتو زیاتوالی.

۴- د دولت د پلویانو ناراضه کیدل او ناخوښي.

۵- د قومي او ګروپي اختلافاتو پراختیا.

۶- د تخریبي او ورانکاره فعالیتونو او پریکړو زیادت.

۷- اعتصابونه او مظاهري.

۸- له پولو څخه د باندې د بحرانونو وتل.

د دغو بحرانونو د مخنیوي لپاره که څه هم هغه ښکاره بحرانونه او یا پټ وي لازمي تدابیر په کار دي، هغه چې د ژورنالیزم په مسلک کې د یوه ژورنالیست روزمره کار دي، په ډیرو نورو مسلکونو کې هغو ته د بحران په سترګه کتل کیږي، ژورنالیستان تر آخریني ورځې د ژوند چې په دي مسلک کې په کار لګیا دي، هره ورځ له یوی داسي پیښې یا ستونزې سره مخ کیږي چې ورته نوی او ستونزمنه وي، چې د هغې په مقابل کې باید بې وخته هم تصمیم ونیولی شي، له هغه کلیمو او جملو څخه استفاده وکړي چې تر اوسه یې نوي کارولې، وروستی نتیجې چې په ښکلي او ښایسته کلام سره په معین وخت او معین حجم کې وړاندي کړي، تر هغه وخته خپلی هڅې ګړندی وساتي ترڅو پدي مطمئن شي، چې همدغه مطلب؛ چې دده یو بل حریف په بله ورځپاڼه کې نشر کړی؛ د دده د هڅو او کوششونو له حاصل څخه بهتره ندی. دغه وضعي ته په نورو مسلکونو کې بحراني وضعه ویلای شوو، مګر د ژونالیست لپاره دغه وضعه د ژورنالیست د هرې ورځې د ژوند سرنوشت دی.

په ټولنیزو ارتباطي وسایلو کې کولای شو بحرانونه له څو وجهو ډلبندي کړو.

الف: د بهرانونو د ماهیت له نظره:

۱- طبعي بحرانونه: لکه سیل، زلزله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - اقتصادي بحرانونه: لکه بیکاري.

۳ - اجتماعي بحرانونه: لکه مخدره مواد ، د ځوانانو مشکلات، مظاهري.

۴ - سیاسی بحرانونه: لکه په سیاسي چارو کې ناڅاپي بدلونونه، کودتا ، نظامي نښکوني.

ب: د طبعي تغیراتو له نظره:

۲ - لوی بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې تغیرات راولي. لکه: سیل، زلزله

۲ - هغه بحرانونه چې د طبعت په سطحه کې ده هغه لپاره کوچني تغیرات کافي وي. لکه: په آرام ډول سیاسي بحرانونه.

ج: له مخکې څخه د چمتوالی له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې له مخکې څخه هغه د انتظار وړ وي. لکه: هغه مظاهرې چې د هغه په اړه له مخکې څخه خبر ورکړل شوی وي.

۲ - د توقو خلاف بحرانون. لکه: سیل، زلزله او انفجار.

د : د بحران د عواملو له نظره:

۱ - د رسنیو د خوښې وړ عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې مشخص وکړی په مطبوعاتو کې ورګډوي.

۲ - غیري عمده بحرانونه: هغه بحرانونه چې اصلی مخاطبان یې رسنۍ نه وي.

ه: د مخاطبانو د غبرګون له نظره:

۱ - هغه بحرانونه چې ملی یوالی ایجادوي. لکه: جنګ، بهرنی تهدیدونه.

۲ - هغه بحرانونه چې په ټولنه کې بیلابیل نظرونه او رایې وړاندې کوي. لکه: سیاسی او اجتماعي بحرانونه.

د بحران په بیلابیلو مراحلو کې د رسنیو دندې:

۱- د بحران څیړنه او سپړنه.

۲ - د وضعیت تثبیتول.

۳ - د اوضاع (حالت) روښانه کول.

۴- د بیلابیلو مفکورو ترمنځ د تعادل (موازني) ساتل.

۵ - د خیالونو او امیدونو اصلاح.

۲ - منځګړیتوب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ - د لوستونکو او اوریدنکو پیژندل.

۸ - د بحران په اړوند د خبرونو خپرول.

۹ - د خبر او اطلا په خپرولو کې د خپلواکي او عینت ساتل.

۱۰ - په موقع سره تحلیل، بیړه باید پکې ونه شي.

۱۱ - د مخاطبانو په ښه ډول رهبري کول.

۱۲ - د فتنو په وخت کې د فتنو د ضررونو څرګندول.

۱۳ - د فتنو د نمایش او ښکاره کولو څخه مخنیوی کول.

۱۴ - د مصاحبو په خپرولو کې زیات دقت او پاملرنه.

۱۵ - د منطقی پشنهادونو ارائه کول.

۱۷ - په مصاحبه کولو کې د ژورنالسیت ښه ابتکار او لاسته راوړني.

۱۸ - په ټولنه کې د خاصو ګروپونو او طبقو انتخابول.

۱۹ - د خلکو د پوهي او استعداد په نظر کې نیول.

۲۰ - د وروستیو معلوماتو او اطلاع په نظر کې نیول.

۲۱ - د تحریک کونکو اشخاصو څارنه.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library